

SFÂNTUL
GRIGORIE DE NAZIANZ

CUVINTE
la ceas de cumpănă

Traducere din limba elină
prof. dr. Călin Popescu

editura
Σοφία

București

CUPRINS

<i>Notă asupra traducerii</i>	5
CUVÂNTAREA I.	
Despre Paști și zăbovirea sa	7
CUVÂNTAREA A III-A.	
Către cei care l-au chemat și nu au venit să-l întâmpine	12
CUVÂNTAREA A VII-A.	
Panegiric la fratele său, Chesarie	18
CUVÂNTAREA A VIII-A.	
Despre sora sa, Gorgonia	49
CUVÂNTAREA A XII-A.	
Tatălui său, când i-a încredințat grija Bisericii din Nazianz	72
CUVÂNTAREA A XVI-A.	
Despre tăcerea tatălui său din pricina plăgii grindinei	80
CUVÂNTAREA A XVIII-A.	
La moartea tatălui său	107
CUVÂNTAREA A XXI-A.	
Despre marele Atanasie, episcopul Alexandriei	158
CUVÂNTAREA A XXXIV-A.	
La venirea egiptenilor	199
CUVÂNTAREA A XLII-A.	
Cuvântul de bun rămas, în prezența celor 150 de episcopi	213

NOTĂ ASUPRA TRADUCERII

*Memoriei arhimandritului Victorin Oanele,
stareț al Mănăstirii Sihăstria,
un teolog al acțiunii sau lucrător al teologiei,
pe care am încercat să îl imit, în felul meu,
prin lucrul la aceste traduceri.*

La realizarea acestei traduceri am folosit, pe lângă originalul cuprins în colecția Migne, și versiunea clasică engleză de C.G. Browne și J.E. Swallow. Deși această traducere și chiar notele găsite în edițiile ei din domeniul public mi-au fost de mare folos, tălmăcirea unor texte care prin statura morală a autorului lor sunt un reper pentru orice creștin reprezintă o muncă sisific de migăloasă. Sensul unei expresii nu poate fi lăsat la întâmplare, așa cum nici în textul original cuvintele nu sunt întrebuințate la întâmplare. Greaca veche este mai bogată în înțelesuri decât româna, totuși la traducerea unui Părinte bisericesc din veacul al IV-lea nu am considerat în general potrivită folosirea neologismelor. Chiar dacă ele acoperă, aparent, mai bine sensurile, alterează simplitatea stilului. De asemenea, am preferat să rămân în termenii traducerilor uzuale ale citatelor biblice. Cititorului îi cer să ierte eventualele greșeli și să se roage pentru sufletul ostenitorului la această tălmăcire.

CUVÂNTAREA I¹

Despre Paști și zăbovirea sa

În anul 362, de Paște, sfântul decide să se întoarcă la Nazianz, după ce fusese hirotonit forțat preot de Crăciunul 361, dar fugise în Pont (probabil de Bobotează). Este pentru prima oară când ia cuvântul în biserică.

1. E ziua Învierii, începutul cel cu semne bune, și să ne luminăm cu prăznuirea și unul pe altul să ne îmbrățișăm! Să zicem „fraților” chiar și celor ce ne urăsc pe noi², nu numai celor care au făcut sau au suferit ceva din dragoste pentru noi! Să iertăm toate pentru Înviere! Să ne dăm unii altora iertarea, eu pentru buna tiranie pe care am suferit-o (căci o pot numi acum astfel), și voi, cei ce ați fost buni tirani, de mă învinuiți pentru zăbovirea mea – de vreme ce această zăbovire este poate mai de preț înaintea lui Dumnezeu decât graba altora. Căci bine este chiar și să te retragi de la Dumnezeu pentru puțină vreme, precum a făcut marele Moise în vechime³, și Ieremia mai pe urmă⁴, pentru ca apoi să alergi pregătit la El atunci când te cheamă, precum au făcut Aaron⁵ și Isaia⁶, numai să fie amândouă din evlavie

¹ Migne, PG XXXV, col. 394-401.

² Isaia 66, 5.

³ Ieșirea 4, 10.

⁴ Ieremia 1, 6.

⁵ Ieșirea 4, 27.

⁶ Isaia 6, 8; 50, 5.

– prima pentru lipsa puterii proprii, a doua pentru tăria Celui ce cheamă.

2. O Taină m-a uns¹ și m-am retras puțină vreme pentru o Taină, atât cât să iau seama la mine, iar acum vin cu o Taină, aducând cu mine Ziua ca o bună apărătoare a lașității și slăbiciunii mele. Cel înviat astăzi din morți să mă reînnoiască și pe mine prin Duhul Său și, îmbrăcându-mă cu omul cel nou, să mă dea pe mine făpturii Sale celei noi, celei care este născută după Dumnezeu, ca un bun exemplu și învățător de Hristos, dornic a muri și a învia cu El!
3. Ieri mielul a fost junghiat și ușorii au fost unși², și Egiptul și-a plâns întâii născuți, și Nimicitorul ne-a ocolit, și Pecetea a fost înfricoșătoare și venerată, iar noi am fost întăriți ca și cu un zid cu cinstitul Său Sânge. Astăzi am scăpat pe deplin de Egipt și de Faraon, stăpânul cel amar, și de supraveghetorii cei apăsători, și de lut și de lucrul cărămizilor ne-am eliberat. Nu mai este nimeni care să ne oprească să ținem o sărbătoare a Domnului Dumnezeului nostru – sărbătoarea ieșirii³ noastre –, iar această sărbătoare să o ținem nu cu vechiul aluat al răutății și al vicleniei, ci cu azima curăției și a adevărului⁴, neluând cu noi nimic din aluatul egiptean și nedumnezeiesc.

¹ Μυστήριον ἔχρισε με. Cuvântul taină (μυστήριον) este folosit deseori de Sf. Grigorie cu sensul de praznic. Ungerea are și sensul de punere a mâinilor, la hirotonie.

² Sau *pragurile de sus*. O interpretare mistică a cap. 12 din Ieșirea.

³ Sau: *sărbătoarea exodului nostru*.

⁴ I Corinteni 5, 8.

4. Ieri am fost răstignit cu El, astăzi sunt slăvit cu El; ieri am murit cu El, astăzi sunt înviat cu El; ieri am fost îngropat cu El, astăzi mă scol cu El. Dar să-I aducem daruri Celui care a pătit și a înviat pentru noi – veți crede, poate, că voi spune aur, argint, țesături sau pietre strălucitoare și prețioase, simplă materie trecătoare pământească, care rămâne aici, jos, și e, în cea mai mare parte, stăpânită de oameni răi, robi ai lumii și ai prințului lumii. Dar să ne dăruim pe noi înșine, averea cea mai de preț, înaintea lui Dumnezeu și cea mai potrivită Lui! Să dăm Chipului ceea ce este făcut după Chip, să cunoaștem demnitatea noastră, să cinștim Arhetipul nostru, să cunoaștem puterea Tainei și pentru ce a murit Hristos!
5. Să ne facem asemenea lui Hristos, de vreme ce Hristos S-a făcut asemenea nouă, să devenim dumnezei pentru El, de vreme ce El pentru noi S-a făcut Om! A luat ce era mai rău ca să ne dea ce este mai bun, S-a făcut sărac pentru ca noi, prin sărăcia Lui, să ne îmbogățim¹, a luat chipul robului pentru ca noi să ne redobândim libertatea, S-a coborât ca noi să ne înălțăm, a fost ispitit pentru ca noi să biruim, a fost lipsit de cinste ca să slăvească, a murit ca să mântuiască, S-a înălțat ca să ne tragă la El pe noi, cei care zăceam jos, în căderea păcatului. Să-I dăruim toate, să-I aducem toate Celui care S-a dat pe Sine ca răscumpărare și împăcare pentru noi. Dar nu poate da cineva ceva asemenea cu el înșuși, înțelegător al Tainei și făcându-se pentru El tot ceea ce El S-a făcut pentru noi.

¹ II Corinteni 8, 9.

6. Cum vedeți, El vă aduce vouă un păstor. Căci aceasta nădăjduiește, pentru aceasta se roagă și aceasta cere de la voi, cei de sub mâna lui, bunul vostru păstor¹, care își pune viața pentru oi. Și el vi se dă pe sine de două ori în loc de o singură dată, și face din toiagul bătrâneților lui un toiag al duhului vostru. Și adaugă templului neînsuflețit unul viu, celui prea frumos și ceresc pe acesta sărac și mic², și totuși de mare preț pentru el, și de asemenea clădit cu multă sudoare și cu multe osteneli – aș vrea să pot spune că e și vrednic de ostenelile lui. Și vă pune înaintea toate ale sale (o, mărinimie! – sau ar fi mai adevărat să spunem: o, iubire de fii!): căruntețile lui, tinerețea lui, trupul, duhul, pe cel ce dă moștenirea și pe moștenitor, cuvintele după care ați tânjit – nu din acelea deșarte și risipite în văzduh, care nu pătrund mai departe de urechea cea din afară, ci cele pe care Duhul le scrie și le sapă în table de piatră ori de carne: nu doar pe dinafară săpate, nici lesne de șters, ci înscrise adânc, nu cu cerneală, ci cu har.
7. Acestea sunt darurile date vouă de acest sfânt Avram, acest venerabil și cinstit conducător, acest patriarh, loc de odihnă al tuturor bunătăților, această măsură a virtuții și desăvârșire a preoției, care adu-

¹ Niceta spune că aici este vorba de tatăl Sf. Grigorie, care l-a hirotonit preot ca să îl ajute la tămăduirea sufletelor, și a cărui singură dorință era ca fiul său să îi urmeze la episcopat.

² Tot Niceta spune că tatăl Sf. Grigorie a reconstruit biserica din Nazianz și i-a dat o mare strălucire. El crede că termenul *ceresc* (οὐράνιος) se referă la această grandioasă catedrală. Templul cel viu este, bineînțeles, Sf. Grigorie însuși. Pr. Gheorghe Tilea traduce *sărac și mic* mai literal: *cum este și cât este* – τὸν ὀπίοινοῦν καὶ ἡλίκων.

ce astăzi Domnului jertfa sa cea de bunăvoie, pe unul său născut¹, pe cel din făgăduință. Să aduceți și voi la rândul vostru lui Dumnezeu și nouă supunere către mai-marii voștri, sălășluind la loc cu pășune și fiind hrăniți la apa odihnei², cunoscându-vă bine păstorul și fiind cunoscuți de el³, și urmându-l atunci când el vă cheamă ca păstor de-a dreptul pe poartă, nu urmând pe altul care sare în țarc ca un hoț și trădător, nici ascultând glas străin ce vrea să vă îndepărteze pe furiș și să vă împrăștie de la adevăr prin munți⁴, pustii, prăpăstii, în locuri pe care Domnul nu le cercetează, și să vă ducă departe de credința sănătoasă în Tatăl, Fiul și Sfântul Duh, o Putere și Dumnezeire, al Cărei glas oile mele întotdeauna l-au auzit (și fie să-l audă întotdeauna), și cu vorbe înșelătoare și deșarte vrea să vă smulgă de la adevăratul Păstor. De aceasta să fim păziți cu toții, păstor și turmă, ca de o iarbă otrăvită și uci-gătoare; călăuzind și fiind călăuziți departe de ea, spre a fi cu toții una în Hristos Iisus, Domnul nostru, acum și întru odihna cerească. A Căruia fie slava și puterea în veci. Amin!

¹Gr. τὸν μονογενῆ. Sf. Grigorie avea o soră mai mare, Gorgonia, și un frate mai mic, Chesarie, așa că această expresie nu trebuie înțeleasă literal, ci trebuie interpretată mai degrabă în legătură cu „făgăduința” făcută de mama sa considerând nașterea sa ca un răspuns dat rugăciunii ei, aferosindu-l de aceea lui Dumnezeu din copilărie.

²Psalmi 22, 2.

³Ioan 10, 14.

⁴Iezechiel 34, 6.